

שיעור פרשת שבוע – פרשת מקץ - חלומות שווא ידברון?

צמד א' – חלומות יוסף

חלומות חלם יוסף. חלום אחד: "והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה, והנה קמה אלמתי וגם נצבה, והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי" (בראשית לז, ז) והחלום השני: "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי" (שם, ט).

מה פתרונו של החלום הראשון? מפני מה מורה הוא שיוסף ימלוך על אחיו? פשוט, מפני שאלומתו היא במרכז, וגדולה ומשובחת יותר מאלומות אחיו, ולכן כולן משתחוות לה. זהו חלום על עוצמה ועשירות כלכלית מבורכת, חלום שבו אין יוסף מתבלט באישיותו בין האחים. בחלום זה עדיין יוסף כאחד מבני יעקב ודומה לשאר השבטים. אמנם אלומתו עולה על אלומות שאר השבטים - "ותשתחוויה לאלומתי", אך האחים עצמם אינם כורעים ומשתחווים לפניו. ביחוסו הוא אינו עולה עליהם. בכל זאת מגיבים האחים בשנאה: "ויסיפו עוד שנא את על חלמתיו ועל דבריו" (שם, ח), כלומר הם לא קינאו בו - כי בחלום לא היה שום חזון של התנשאותו עליהם, אלא שנאו אותו. החלום השני אין עניינו גדולה חומרית-כלכלית, אלא התנשאותו הרוחנית האישית של יוסף על פני האחים. האחים לא יוכלו להתמודד עם כישרונותיו וכוחותיו, עם ראשו הבהיר ושכלו החד. בחלום השני כבר רואה יוסף את אחיו במעמד הנחות, כשהם משתחווים לפני אישיותו הרמה. לפנינו חלום של מלכות, שבו חותר יוסף לא רק למעמד של מושל על האחים גרידא, אלא בעיקר למעמד של מלך. חזון המלכות ביהדות עיקר עניינו אינו בסמכות ובעוצמה במונח כלי-שימושי אלא בגדלות אישית, בטוהר הנפש ובתפארת המושל, בהדר מוסרי ודתי, כנאמר: "ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'" (ישעיה יא, ב).

"והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי" (בראשית לז, ט) - רואה אני את השמים משתחווים לפני, כלומר אני משיח ה' יוסף רואה את אביו, ישראל-סבא, שאף הוא משתחוה לו, ורואה הוא את אמו רחל, שאף היא מניעה את ראשה לאות הערצה לבנה היפה. ישראל-סבא ורחל האם מעולם לא הכניעו עצמם לפני עוצמתה של אלומה כלשהי - אולם כאן מוכרחים הם להכיר במלכותו ומשיחיותו של "מלך בִּפְיוֹ תַחְזִינָה עֵינֶיךָ" (ישעיהו לג, ז). יוסף כלל לא רצה לשמש כמושל - הוא חתר למלכות. וכל זה בזכות הכישרונות הרוחניים הגדולים, שבהם בירך אותו הקדוש-ברוך-הוא. בעניין זה מקנאים בו אחיו - חזון מסוג זה מגרה את דמיונם של האחים. כאן המדובר הוא לא באלומות סתם, אלא בשמש ובירח ובאחד עשר כוכבים, בעניינם הגורלי של שבטי-יה, במידותיהם - שבעתיד יצטרכו להשתחוות ליוסף. והנה שומע אף ישראל-סבא את פרטי החלום, כנאמר: "ואביו שמר את הדבר" - האב גוער בבנו החולם, כנאמר: "ויגער בו אביו", אך בלבו שומר הוא אותו יפה יפה. האם אמנם מסכים יעקב לפשר החלום? על כך נשמע בהמשך.

(הגרי"ד סולובייצ'יק, ימי זיכרון, השיתין שבכנסת ישראל)

צמד ב' – חלומות השרים

ספר בראשית פרק מ

(ה) ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך מצרים
אשר אסורים בבית הסהר:

<u>שר האופים</u>	<u>שר המשקים</u>
(טז) וַיֵּרָא שֵׁר הָאֹפִים כִּי טוֹב פֶּתֶר וַיֹּאמֶר אֶל יוֹסֵף	(ט) וַיֹּסֶפֶר שֵׁר הַמִּשְׁקִים אֶת חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
אֵף אֲנִי בַחֲלוֹמִי	בַחֲלוֹמִי וְהִנֵּה גֶפֶן לְפָנַי:
וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלִּי חֲרִי עַל רֹאשִׁי:	(י) וּבִגְפֶן שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִים וְהוּא כְּפֶרֶת עֵלְתָהּ נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשֶׁלְתִּיהָ עֲנָבִים:
(יז) וּבִסֵּל הָעֵלְיוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פְּרֵעָה מַעֲשֶׂה אֶפֶה	(יא) וְכֹס פְּרֵעָה בְיָדֵי
וְהַעוֹף אֲכַל אֶתְּם מִן הַסֵּל מֵעַל רֹאשִׁי:	וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים וְאֲשַׁחַט אֶתְּם אֶל כּוֹס פְּרֵעָה וְאֶתְּן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פְּרֵעָה:

וכן בחלום שר האופים, היה אפשר קרוב שיפתור: 'ואכל העוף' על פרעה שאכל ממאכל סליו. כי הנה הנביא ראה את נבוכדנצר בצורת נשר הגדול גדול הכנפים (יחזקאל יז, ג), ובאיוב על האנשים הגדולים: 'ובני רשף יגביהו עוף'. ואם היה מפרש יוסף: 'ואכל העוף', על פרעה - היה חלום שר האופים שווה בשווה כחלום שר המשקים: זה נותן את הכוס על כף פרעה, כפי עבודתו ואומנתו; וזה נותן לו מכל מאכל פרעה ואוכל מסליו. וכבר יורה על היות חלומותיהם שווים, ושנאסרו יחד ובמשמר אחד ובלילה אחד ועל מיטה אחת חלמו (אברבנאל, בראשית מ).

<u>הפתרון לשר האופים</u>	<u>הפתרון לשר המשקים</u>
וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פֶּתְרִנִּי	וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פֶּתְרִנִּי
שְׁלֹשֶׁת הַסֵּלִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם.	שְׁלֹשֶׁת הַשְּׂרִיגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם.
בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׂא פְרֵעָה אֶת רֹאשׁוֹ	בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׂא פְרֵעָה אֶת רֹאשׁוֹ
מֵעֲלֵיךְ	
וְתָלָה אוֹתְךָ עַל עֵץ	וְהִשִּׁיבְךָ עַל כַּנֶּךְ
וְאֲכַל הָעוֹף אֶת בְּשָׂרְךָ מֵעֲלֵיךְ	וְנָתַתְּ כּוֹס פְּרֵעָה בְיָדוֹ כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקֵהוּ.

צמד ג' – חלומות פרעה

<u>החלומות מפי פרעה</u>	<u>החלומות מפי הכתוב</u>
(יז) וַיְדַבֵּר פֶּרְעֹה אֶל יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנְּנִי עֹמֵד עַל שֵׁפֶת הַיָּאֵר: עַמֵּד עַל הַיָּאֵר:	(א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרַעֲהוּ חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר:
(יח) וְהִנֵּה מִן הַיָּאֵר עֹלֹת שֶׁבַע פְּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיִּפֹּת תֹּאֵר וַתִּרְעֶינָה בְּאֶחָו: וַתִּרְעֶינָה בְּאֶחָו:	(ב) וְהִנֵּה מִן הַיָּאֵר עֹלֹת שֶׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה וּבְרִיאֹת בָּשָׂר וַתִּרְעֶינָה בְּאֶחָו: וַתִּרְעֶינָה בְּאֶחָו:
(יט) וְהִנֵּה שֶׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דָּלוֹת וְרַעוֹת תֹּאֵר מֵאֵד וְרִקּוֹת בָּשָׂר לֹא רִאִיתִי כִּהְנֶה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם לְרַע: רַעוֹת מְרָאָה וְדִקּוֹת בָּשָׂר	(ג) וְהִנֵּה שֶׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן הַיָּאֵר רַעוֹת מְרָאָה וְדִקּוֹת בָּשָׂר
	וַתַּעֲמַדְנָה אֶצֶל הַפְּרוֹת עַל שֵׁפֶת הַיָּאֵר:
(כ) וַתֹּאכְלֶנָה הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעוֹת אֵת שֶׁבַע הַפְּרוֹת הַרְאֵשׁוֹנוֹת הַבְּרִיאֹת: וַתֹּאכְלֶנָה הַפְּרוֹת רַעוֹת הַמְרָאָה וְדִקּוֹת הַבָּשָׂר אֵת שֶׁבַע הַפְּרוֹת יְפוֹת הַמְרָאָה וְהַבְּרִיאֹת	(ד) וַתֹּאכְלֶנָה הַפְּרוֹת רַעוֹת הַמְרָאָה וְדִקּוֹת הַבָּשָׂר אֵת שֶׁבַע הַפְּרוֹת יְפוֹת הַמְרָאָה וְהַבְּרִיאֹת
(כא) וַתִּבְאֵנָה אֵל קַרְבְּנָהּ וְלֹא נֹדַע כִּי בָּאוּ אֵל קַרְבְּנָהּ וּמְרִאִיהֶן רַע כִּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַיִּיקֶץ פְּרַעֲהוּ:	
(כב) וַאֲרָא בְּחִלְמֵי וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבְלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד מִלֵּאֵת וְטָבוֹת: וַיִּיקֶץ פְּרַעֲהוּ:	(ה) וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנֵית וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבְלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאֹת וְטָבוֹת: וַיִּיקֶץ פְּרַעֲהוּ:
(כג) וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבְלִים צְנֻמוֹת דִּקּוֹת שְׁדָפוֹת קָדִים צְמַחוֹת אַחֲרֵיהֶם: וַיִּיקֶץ פְּרַעֲהוּ וְהִנֵּה חֲלוֹם:	(ו) וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבְלִים דִּקּוֹת וְשְׁדוּפוֹת קָדִים צְמַחוֹת אַחֲרֵיהֶן: וַיִּיקֶץ פְּרַעֲהוּ וְהִנֵּה חֲלוֹם:
(כד) וַתִּבְלַעַן הַשִּׁבְלִים הַדִּקּוֹת אֵת שֶׁבַע הַשִּׁבְלִים הַטָּבוֹת	(ז) וַתִּבְלַעַן הַשִּׁבְלִים הַדִּקּוֹת אֵת שֶׁבַע הַשִּׁבְלִים הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלֹאוֹת
	(ח) וַיְהִי בְּבֹקֶר וַתִּפְעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֵת כָּל חֲכָמֶיהָ
וַאֲמַר אֶל הַחֲרָטְמִים וְאֵין מִגִּיד לִי: וַיִּסְפֹּר פְּרַעֲהוּ לָהֶם אֵת חֲלֹמוֹ וְאֵין פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרַעֲהוּ:	